

Glossa Iuridica

VIII. évfolyam

KÜLÖNSZÁM

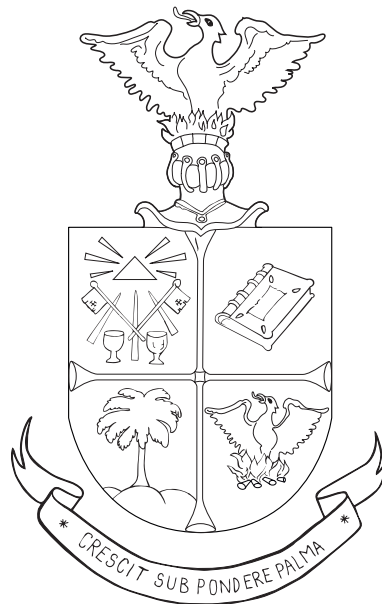

Glossa Iuridica

VIII. évfolyam

KÜLÖNSZÁM

VÍRUS ÉS ETIKA

Budapest, 2021

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

JÁRVÁNY ÉS AMI AZZAL JÁR – LECTORI SALUTEM

SZMODIS JENŐ
egyetemi docens (NKE)

A kötet, amelyet az olvasó most kezében tart, korunk egy igen fontos, sőt, vélhetően egyre égetőbb problémájával, a járványhelyzet kérdéskörével foglalkozik alaposan, színvonalasan, és rendkívül sokoldalúan. Az itt fellelhető vizsgálati szempontok, noha hangsúlyosan jogi természetűek, de – és épp a jog összetett társadalmi jelenség voltával összefüggésben – fokozottan kerülnek előtérbe többek között történeti, etikai, szociológiai kérdések is. Jelen munka, amely a járványhelyzettel felmerülő számos problémát és dilemmát szakszerűen, az egyes tudományos részterületek oldaláról avatottan elemzi, – igen helyes és indokolt megfontolásból – az általánosból a különös felé haladva közelíti meg vizsgálatának tárgyát. A történeti, etikai, szociológiai szempontú elemzések így a kötet elején pregnáns módon adják meg azt a sajátos kontextust, amelyben az egyes ágazati jogi problémák értelmeződnek.

Rixer Ádám *A normativitás kezdetei. A járványok szerepe és kezelése az Ószövetségben* című tanulmánya a járványokkal kapcsolatos elgondolások és szabályozások legrégebbi rétegeinek irányába vezeti el az olvasót, mégpedig multidiszciplináris felkészültséggel, egyúttal imponáló filológiai pontossággal. Jogi, történeti, teológiai, szociológiai megfontolások egyaránt megjelennek a nem csak témájában, de tárgyalási módjában is érdekesítő tanulmányban. Külön erénye a dolgozatnak áttekinthetősége, megfelelő tagoltsága, logikus felépítése, nem utolsósorban pedig az, hogy az olvasó már a mű elején ismerttetést kap a tárgyalandó problémákról. Az írás – igen szerényen – ismeretterjesztő munkaként határozza meg magát, ehhez képest meg kell állapítani, hogy alighanem hiánypótló jellegű, így tudományos értéke jelentősen meghaladja az önmeghatározásban foglaltakat. Az alapvetően történeti-teológiai alapokról induló megközelítés igen üdítő módon egészül ki a korunk világjárványára vonatkozó kitekintéssel, miközben olyan fontos etikai problémákra is ráirányítja a figyelmet, amelyek koroktól függetlenül egyaránt időszerűek. Rendkívül izgalmasak azok az utalások is, amelyek a világjárvány nyomán kialakult 'nagy leállás' pozitív következményeit veszik számba. A tanulmány oly mértékben számos vonatkozását veti fel a járványok kérdésének, és azokat oly alaposan tárgyalja, hogy mindez leginkább arról győzi meg az olvasót: nem egy tanulmányt, mint sokkal inkább egy megírás előtt álló kismonográfia első verzióját olvashatta.

Birher Nándor *Életünk attól függ, ahogy mások viselkednek* című kiváló írása lényegében a társadalmi lét sajátos vonatkozására, az interakciók realizálására és azok jelentőségére irányítja figyelmünket. Mindennek a joggal való összefüggése kettős vonatkozásban is megragadható. Közvetlenül és közvetve ugyanis körvonalazódik előttünk a jog mint kommunikáció és interakció, miközben a tanulmány kellő érzékletességgel teszi plasztikussá azt is, hogy a társadalmi interakciók és kommunikációk nem minden esetben válhatnak jogi szempontból is relevánssá, mégpedig a jog sajátosságaira, a jog teherbíró képességére való tekintettel. A tanulmány szemléletes módon világítja meg a járvánnyal kapcsolatos legfontosabb kognitív, döntési és kommunikációs mozzanatokat. A szolidaritás, a példamutatás, nem utolsósorban a belátás és a felelősség kérdései a dolgozatban olyan társadalmi relációkként artikulálódnak, amelyek ugyan önmagukban is jelentőségteljesek, de amelyek mind egymáshoz való viszonyukban, mind pedig a jogi szabályozás lehetőségeinek tükrében további gondolatok megfogalmazására indítják az olvasót. Az írás erényét tehát nem csupán a benne megfogalmazott gondolatok helytállósága, hanem az a termékenység is adja, ami a közölt ismeretek továbbgondolására sarkall.

Miskolczi Bodnár Péter *Pandémia idején fellépő hiányhelyzetek miatt kiéleződő erkölcsi problémák* című tanulmánya, miközben alapvetően az aktuális járványhelyzet előidézte konkrét gazdasági-ellátási problémákból indul ki, olyan általános kérdések újragondolására ösztönöz, illetve olyan kérdések újrafogalmazásához és azok megválaszolásához járul hozzá, mint a piac árszabályozó szerepe vagy az állami beavatkozás témája. A szerző kellő érzékletességgel világítja meg, hogy a 'normál hétköznapi' során adott elméleti és gyakorlati válaszaink nem csupán elégtelenné válnak egy hirtelen kialakult egészségügyi és gazdasági válsághelyzetben, de egyenesen az eredményes védekezés ellenében is képesek hatni. Jól megfigyelhető ebben a megalapozott, logikusan felépített, számos elméleti és gyakorlati problémát felvető írásban, hogy igyekszik bizonyos összhangot, egyensúlyt, harmóniát megteremteni a régi, a 'békeidőkben' kiforrott válaszok és elvek, valamint a szükséghelyzetben elvárható kormányzati felelősségvállalás és aktivitás között. A szerző merőben gyakorlatias példák nyomán igyekszik feltérképezni azt a kényes határt, ami az állam szabályozó szerepén felüli, a lehetőségek szintjén szükségszerűen felmerülő indokolt gazdasági szerepvállalása és egy paternalista modell között húzódik. E dilemma iránti fokozott fogékonyság igen jól érthető egy, a tervgazdaságot és az állam mindenhatóságának elvét csupán néhány évtizede maga mögött hagyott régióban, így a tanulmány kimondva, kimondatlanul olyan problémákra is reflektál, amelyek a történelmi

félmúlt valóságát idézik. Különösen izgalmas része az írásnak a gazdasági erőfölénnyel való visszaélést tárgyaló fejezete, mely a hagyományos versenyjogi szabályozást a pandémia tükrében új megvilágításba helyezi.

Domokos Andrea *Az erőszak megnövekedése pandémia idején* című tanulmánya a pandémia társadalmi szempontból egyik legfontosabb vonatkozásával, a bűnözés kérdésével és annak jogi aspektusaival foglalkozik avatott módon. Az írás az erőszak fogalmát a maga történetiségében megközelítve vizsgálja, és vezeti el az olvasót közvetlen tárgyához, rámutatva egyúttal a jelenség etológiai és művészeti relevanciájára is. A nemzeti és a nemzetközi szabályozás kérdéseit kellő egyensúlyban tárgyalva kellő hangsúlyt helyez az erőszak jellegzetes relációinak speciális területeire, így a hozzátartozók között kialakuló konfliktusok kérdésére. Az írás különös erénye, hogy a mikroszociális viszonyokban megragadható rizikófaktorok kiküszöbölésének globális stratégiájára is ügyelve enged következtetéseket tenni a hazai szabályozás lehetőségeire. Összegzésének különös erénye, hogy a jogi szabályozáson túl ráirányítja a figyelmet a társadalmi kontroll egyéb eszközeire, így a nevelés fontosságára is.

Z. Karvalics László *Csalfa Kasszandra. A világvjárvány információs vonatkozásaihoz* című tanulmánya azzal, hogy a világvjárvány információs aspektusait választotta témájául, a pandémia egyik legjelentősebb oldalára irányítja a figyelmet. A dolgozatból kiolvasható ugyanis nem csupán az, hogy az információs aspektusok a járvány elleni hatékony védekezés szempontjából jelentősek, de az is, hogy a rémhírek, a dezinformáció, az összeesküvés-elméletek és a tájékozatlanság nem csekély mértékben fokozhatják a járvány kedvezőtlen hatásait, káros gazdasági és társadalmi következményeit. A tanulmány érzékletesen utal a világvjárvánnyal kapcsolatos ismeretek bizonytalanságaira, a szilárd, megbízható tudás kialakításának korlátaira. Megfelelő kritikával mutatja be az ismeretek és a döntések tereumainak neuralgikus pontjait. Szemléletesen illusztrálja és teszi plasztikussá az olvasó előtt az egyes társadalmi tényezők, szakértők, döntéshozók, közvélemény eltérő információs pozícióit, a cselekvésdeficitet, és az azt értelmező információs zavart. A különböző bizonytalanságok bemutatása mellett a tanulmány leginkább egyfajta negatív vizsgálati eredményt tár fel. Mint írja „*a cselekvésdeficitet értelmező információs zavar forrását nem a percepció erő, az adat-input és a megismerő alrendszerek teljesítményében kell keresni.*” A szerző azonban lábjegyzetben utal arra is, hogy mindennek forrásáról a megjelenés előtt álló könyvében bővebben lesz szó.

Homicskó Árpád Olivér *Betegjogok, különösen az egészségügyi ellátáshoz való jog érvényesülése járványhelyzet idején* című tanulmánya a kötet

tematikája szempontjából egy különösen releváns kérdéskört, a betegjogok járványhelyzet idején való érvényesülésének problematikáját veszi vizsgálat. Igen relevánsak az elemzés szempontjai is, így különösen az ellátási szintekhez tartozó jogokkal és kötelezettségekkel összefüggő dilemmák középpontba helyezése. A tárgyalás logikus, jól végiggondolt, a hatályos jogi szabályozást szisztematikusan feldolgozó, miközben az írás – különösen a tanulmány bevezető részében – kellőképpen figyelemmel van a nemzetközi relációkra történő kitekintés szakmai igényére is. A mű a járványügy szervezetrendszerének és a védekezés szervezésének problematikájával is abban a mélységben foglalkozik, ami a kitűzött cél eléréséhez feltétlenül szükséges, egyúttal elegendő is. Az egészségügyi ellátáshoz való jog elemzése című fejezet releváns módon tárgyalja az egyes ellátási formákhoz kapcsolódó problémákat, amelyet logikus módon egészít ki a További betegjogok elemzése a járványhelyzethez kapcsolódóan, mely utóbbi a teszteléssel összefüggő kérdéseket, az intézmény elhagyásának és látogatásának kérdéskörét is alaposan tárgyalja. Az Összegzés című zárófejezet nagyban segíti az olvasót abban, hogy a szerteágazó elemzés egyes elemeit összefüggéseiben értelmezhesse.

Sőréné Batka Eszter *A Covid-19 és az orvosi etikai elvek összeegyeztethetősége a különleges jogrend tükrében* című tanulmánya az etika, a jog és a bioetika kérdéseinek a téma szempontjából legrelevánsabb és legaktuálisabb problémáit igyekszik körüljárni. Az írás az emberi jogok kialakulásának elgondolásaihoz is termékeny módon járul hozzá, rámutatva az eltérő vélekedések során kialakuló diskurzusok konstruktív vonatkozásaira. A különleges jogrend problematikáját a tanulmány megfelelő affinitással közelíti meg, miközben a hatályos jogi szabályozás történetét is pedáns módon vázolja fel. Az ellátással kapcsolatos jogok és kötelezettségek kérdéseinek tárgyalása szerves módon illeszkedik az írás választott tárgyához. A dolgozat egyúttal szervesen és – viszonylag szűk terjedelme ellenére – többé-kevésbé teljességre törekedve öleli fel vizsgálatának kérdéskörét.

Gosztonyi Márton *“Bocs, most nem érek rá, rengeteget kell dolgoznom!” – A kapitalista gazdasági rendszer munkaetikája, avagy miért végzünk rengeteg értelmetlen munkát?* című, különösen érdekfeszítő, a téma szempontjából releváns irodalmat alaposan, kritikusan, egyúttal egyéni szempontok alapján feldolgozó írása vállaltan esszészzerű tanulmány. Mindez természetesen alapvetően inkább előnyére válik a műnek. A modern munkavégzés sajátosságainak alapos és széleskörű, összehasonlításokon alapuló, és grafikonokkal szemléletesebbé tett bemutatását követi a feleslegesen végzett munkáról szóló, hallatlanul érdekfeszítő fejezet. A záró fejezet elgondolkodtató szempontokat és alternatívákat vázol fel. Az írás egészéből, belső logikájából, gondolatébresz-

tő jellegéből adódóan következtetésekre juthatunk a pandémia időszakában átalakult munkavégzés gazdasági és társadalmi következményeire is.

Knoll-Csete Edit és Tóth András *Vállalatok társadalmi felelősségvállalása CSR-tevékenység Németországban* című írása a COVID-19 pandémia kapcsán egy igen fontos jelenség, a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának bemutatására tesz kísérletet, mégpedig kifejezetten a németországi viszonyok vonatkozásában. A témaválasztás a kötet szempontjából relevánsnak mondható, a kidolgozás a színvonalas ismeretterjesztés követelményeinek maradéktalanul eleget tesz, viszonylag számos szempont alapján mutatja be vizsgálatának tárgyát, különösen annak napjainkban megnyilatkozó vonatkozásait.

Regős Franciska *Az államok etikai felelősségének néhány kérdése a COVID-19 járvány idején* című, igen színvonalas írása jól tagolt formában, sőt, bizonyos jogelméleti megalapozással szép összefoglalását adja az államok járványokkal kapcsolatos etikai felelősségével összefüggő kérdéseknek. Az írás az állam etikai kötelezettségének, a lakosság védelmével összefüggő feladatainak exponálása után áttér az államok járványokkal kapcsolatos nemzetközi jogi kötelezettségeinek kérdéseire. Az élethez való jog nemzetközi jogi védelmével, az elvárható gondosság problematikájával, a járványok megelőzésének kötelezettségével és az együttműködési és tájékoztatási kötelezettséggel összefüggő kérdések lényeges és fontos elemeit képezik az írás választott tárgyának.

Zámbó Károly *A vallásgyakorlás járványügyi korlátozásának alkotmányjogi vonatkozásai* című tanulmánya a járványhelyzet egyik, az alapvető jogokat érintő legfontosabb aspektusát igyekszik vizsgálat alá venni. Az írás az állami és az egyházi hatóságok egymáshoz való viszonyának vonatkozásait elemezve kimondatlanul sem hagy kétséget afelől, hogy – az elmúlt évszázadok fejleményeivel összefüggésben – az egyházi autonómia érvényesítése lényegében elsősorban az állami szervek előzékenységétől függ. Az összegzésben tett kijelentés, nevezetesen, hogy: „*A fentiek alapján azt a megállapítást tehetjük, hogy a járványügyi intézkedések kapcsán a Kormány nem kívánta saját hatáskörén korlátozni a hitéleti tevékenységet.*” – kellőképpen világossá teszi az állam és az egyházak kapcsolatának valós természetét.

A kötet tanulmányainak áttekintése után megerősödni érezhetjük azt a gyanúkat, hogy a járvány, ami első közelítésben alapvetően orvosi, egészségügyi kérdésnek tűnik csupán, lényegében – mivel egész életünket, életformánkat érinti – az emberi létezés valamennyi relációjára nem csupán kihatással van, de egyúttal oly módon hat ki minderre, hogy be kell ismernünk, legalapvetőbbnek gondolt meggyőződéseink, elképzeléseink revíziójára is késztet. A tanulmánykötet azonban nem csupán erről győzhet meg bennünket, hanem valami sokkal fontosabbról is. Arról nevezetesen, hogy noha a legkülönfélébb

SZMODIS JENŐ

kihívások nyomán újra és újra kell gondolnunk társadalmi létezésünk mennyi formáját, az új megoldások, az új válaszok kialakítása során sem lehet más, pontosabb értékmérőnk, mint az *emberi minőség* a maga teljességében, csorbíthatatlanságában és világra irányultságában.